

Una bruixa de card

(ALDC, V, 1084. Una bruixa de card)

L'enunciat designa el “borrissol molt lleuger que es desprèn de certs cards i altres plantes i se'n va per l'aire, i els infants el persegueixen” (DCVB s. v. *bruixa*). Les motivacions tenen l'origen en:

1) ‘ésser que vola’: *bruixa* (var. *bruisa* 154, per dissimilació [jʃ] > [js]), d'origen incert, potser del preromà *BRÖIKSA o *BRÖKSA, per la creença que les bruixes volen amb una escombra o surten volant per la xemeneia a reunir-se amb el dimoni; *àngel* 21, 23, 34, 35, 60, 63, 141 (dim. *angelet*), del llat. eclesiàstic ANGELUS (← gr. ÁGGELOS ‘missatger’); *papallona* 40, 41, 88 (var. *paupallona* 105, homonimitzat amb *paupar* ‘palpar’), femení de *papalló* 58, del llat. PAPĪLĪONE, amb els sinònims *voliaina* 91, 97, 114, possiblement del llat. *VOLAGĪNEM, der. de *volar* (< VOLARE), influït per *voleiar* i *voliac* (var. *voligana* 123, amb inserció d'antihiatàtica i canvi de suf., *poligana* 121); *paloma* 126, 127, 181, del llat. vg. PALŪMBA, cl. PALUMBES ‘tudó’, convertit en romanç en ‘papalló, papallona’, amb el dim. *palometa* (*palometa de card* 135 o *palometa de car* 118); *colom* 44, 138 (dim. *colomet* 77, 120), del llat. COLŪMBU; *volador* (dim. *voladoret* 166, 169, 176), der. de *volar*, com possiblement *voríol* 178 (< *volíol*, per dissimilació de laterals) i potser *volisme de card* 100; *ocell* 28, del llat. AVICELLU, dim. de AVIS, com els sinònims *pardalet* 83 (dim. de *pardal*, del gr. PÁRDALOS) i *mixonet* 65, 117 (dim. de *mixó*, *moixó* < llat. tardà MŪSCIŌNE ‘mosqueta, mosquit’, der. de MŪSCA ‘mosca’ i estès a ocells petits); semblant deu ser l'origen de *moixeta* 73, 74, pròpiament ‘milana’ (cf. cast. *gavilán*);

2) ‘altres animals’: *gatet* 98, der. dim. de *gat* (< CATTUS); *gallineta* 89, 90, der. dim. de *gallina* (< GALLĪNA); *ànima de gos* 184, sintagma format pel cultisme *ànima* (< ANĪMA) i *gos*, d'origen expressiu, basat en la manera de cridar l'animal;

3) ‘borrissol, filament que es desprèn d'una planta, especialment del card, o d'un altre origen’: *flor* (var. *flor* 93), del llat. FLŌRE, completat amb determinants, com *flor del card* 190 o *flor de carc* 86 (< llat. CARDUS; var. *flor dels cardos* 94, *florete de card* 173, *flor dels cardigassos* 102, augmentatiu de *card*), *flor de calcida* 76 (var. *flor de calcina* 81), d'origen fosc, *flor del pixallit* 8, compost del present de *pixar* (< onomatopeic) i *llit* (< LĒCTU), nom del lleisó, dit així per les seves propietats diürètiques (cf. fr. *pissenlit*); amb substitució del nucli: *grana del carc* 15 o, simplement, *grana* 7 (< llat. GRANA, cf. PALDC,

IV, mapa 516), *borla de card* 148 (*borla*, d'origen incert), *borra dels cards* 149, *llana del gald* 85 (*gald* ← sard) o, simplement, *llana* 86 (< LANA), *pelussilla del card* 131, der. de *pelussa*, *flòbia de calcida* 76 (*flòbia* ‘borralló de neu’), *cupo del carc* 44 (← cast. *copo*; *carc*, per equivalència acústica -[t] = -[k]); *llavor de calcida* 51, 67 (< LABOREM), *llaor del card* 130, per caiguda de [b] intervocàlica, *llagor del card* 100, per equivalència acústica B = G; *carxofeta* 147, dim. de *carxofa*, de l'hispanoàrab; *coll* 139, pron. [koʎ], de *quall* ‘herbacol’; *pinya* 134 (< PĪNEA); *volva* 116, 180, potser del cèltic *ŪLVA ‘polsim, filagarses’ (der. dim. *volvina* 66, *volveta* 165); *pelet* 177, dim. de *pèl* (< PĪLU); *cabellera* 181, der. de *cabell* (< CAPĪLLU); *agüelo* 183, per equivalència acústica B = G (val. *auelo*, per pèrdua de -g-, com *agulla* > *aülla*; dim. *aelet* 171; *uelo* 175, 180, per afèresi vocàlica, dim. *uelet* 174), potser per la creença dels nens que eren els cabells perduts dels avis (creença recollida per Josep Martines); *borra* ‘pelussa de matèria tèxtil’ (der. *borró* 30, 33, 45), *borrim* 53, *borrissol* 109, potser *barronda* 47 (< **borronda*); *plomell* 42, der. de *ploma* (< PLŪMA), com *plomissó* 59, *plomissol* 83; potser *flare* 146 (< *frare* < FRATER); *nuvolet* 163, der. dim. de *nívol* (< NUBĪLUS);

4) ‘cosa lluminosa’: *estel* 61, 64 (< llat. vg. *STĒLUM a partir de STĒLA < llat. cl. STĒLLA, sentit com a plural neutre; cf. PALDC, III, mapes 394 i 422); *llum* 43 (dim. *llumet* 113), del llat. LŪMEN; *farol* 138 (← cast., on ← cat. ant. *faró*).

Notem el paper que els xiquets tenen en seguir els borrissols i, per això, el gran nombre de diminutius (*angelet*, *palometa*, *voladoret*, etc.).

Altres orígens: *bufalaga* 78 podria ser una var. de *bofeguera*, “de *bòfega* ‘butllofa’, perquè el làtex de la planta és càustic i pot embutllifar la pell” (Masclans), nom que estaria relacionat amb *lleteres* 57 o *lliteres* 57, que potser són a l'origen de *canterella* 186 per homonimització amb el nom d'un cànter; *cabofa* 108, var. de *cabossa*, der. de *cap*; *caspa* 25, per comparació amb les pellofetes de les arrels dels cabells (← cast. *caspa*).

Cal remarcar la frondosa riquesa de significants que ha generat aquest concepte probablement perquè es troba dins l'àmbit del llenguatge infantil.

Remarquem que el diccionari normatiu manca de nom concret per a aquest significat.